

І. П. Денисенко

*Київський національний торговельно-економічний університет***ЗБАЛАНСУВАННЯ РОЛЕЙ В ЯКІСНІЙ МОДЕЛІ МЕНЕДЖМЕНТУ
ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА**

У статті досліджено основні проблеми досягнення збалансованості та адекватності в комбінації ролей власності й керування у підприємстві.

Ключові слова: власник, менеджер, система менеджменту, учасник господарських відносин, конкурентоздатність.

В статье исследованы основные проблемы достижения сбалансированности и адекватности в комбинации ролей собственности и управления в предпринимательстве.

Ключевые слова: собственник, менеджер, система менеджмента, участник хозяйственных отношений, конкурентоспособность.

In this article the basic problems of achievement of equation and adequacy in a combination of roles of the property and management in business are investigated

Keywords: the owner, manager, management system, a participant of the economy, competitiveness.

Для підприємств України, які сьогодні є частиною глобальної економіки, що прискорено перетворюється, важливо усвідомлювати переваги й недоліки тих підприємницьких моделей, які лежать в основі ефективного менеджменту щодо організації успішної діяльності. Опанування підприємством України правил виживання в динамічному просторі вимагає додаткової зосередженості на оптимальних методах вирішення проблем ідентифікації адекватних щодо стратегічних пріоритетів позиціонування моделей менеджменту та відповідної концентрації організаційних зусиль на вишукуванні ідеальної конфігурації внутрішніх елементів.

За твердженням І. Ансоффа, існують підприємницькі, організаційні утворення, для яких рішення їхніх прийдешніх проблем буде лише продовженням послідовних еволюційних перетворень. Для таких підприємств опора на історичний успішний досвід стає реальним способом досягти успіху в майбутньому. Причому розуміння цього в контексті ідеології конкурентоспроможного підприємництва неможливе без вивчення сутності підприємця, його ролей як власника й керівника підприємства, які мають узгоджуватись між собою та в інтересах усіх зацікавлених сторін. Необхідність встановлення допустимої комбінаторики власницьких й управлінських ролей, що адекватні до належного функціонального наповнення функціонування підприємств. А зосередження зусиль на адаптуванні закордонного досвіду та досягнень до українських реалій є вкрай актуальним науковим і практичним завданням. Задля цього необхідно:

- провести позиціонування в організаційно-правовому просторі власницько-керівних ролей системи менеджменту підприємств у сфері підприємництва в Україні;

- визначити специфіку самоорганізації та структуризації системного простору конкурентної орієнтації стратегії розвитку та обґрунтувати стратегічні напрямки розвитку суб'єктів підприємництва.

У системному просторі діяльності людини суспільство залишається в очікуванні конструктивних рішень, зміни парадигми, поглядів наукових співтовариств щодо нових організаційних рішень. Але світовий досвід надає незаперечні докази тому, що переважна більшість суб'єктів підприємництва уникають особистої відповідальності, припускаючи допустимим зміну пріоритетів, точок зору, напрямків думок і

дій залежно від власницьких інтересів. Тому П. Друкер справедливо вважає ідеї про існування єдиної правильної моделі управління помилковими. Проблеми реформування, з якими зіткнулась економіка, породжують песимізм у частини вітчизняних підприємців щодо перспектив країни. Відзначимо, щодо дієвості економічної науки стає властивим більшості науковців, зокрема: Я. Тинбергену, Дж. Риггсу, Г. Минцбергу, Е. Питерсу [1-4].

На провідну роль телеологічного базису в діяльності суб'єктів підприємництва, можна припустити, впливають ідеї Аристотеля, який вважав, що людина має наукове знання, коли вона в якомусь змісті має віру й принципи їй відомі [5]. Тому, як справедливо зазначив Дж. Кейнс, підприємці, приймаючи свої рішення, найчастіше керуються не точністю розрахунків, а переважно власними «тваринними інстинктами» [6].

Позиціонування у відношенні до онтотелеологічного підґрунтя власницько-управлінських відносин та розвитку правового простору підприємництва в сучасній Україні вказує на їхню високу симетричність [7]. Але досягнення збалансованості та адекватності в комбінації ролей власності й керування у підприємстві для конкретного соціуму залежить від досягнутого ступеня його розвитку, що відображений у доповнюючих видах праці (Пф – праця фізична, Пу – праця управлінська, Пн – праця наукова) [8].

В Україні сьогодні налічується декілька груп учасників відносин у сфері господарювання (рис. 1), які, з формальної точки зору, всі рівноправні. Не вимагає доказів їх диференційованість у частині їхньої стратегічної компетентності, а також наявна різниця на рівні «дієздатності» окремих представників кожного типу. Але на практиці ми спостерігаємо протиріччя між органами державної влади і органами місцевого самоврядування, між гілками державної влади, між споживачами й суб'єктами господарювання і між громадянами й органами влади та самоврядування, і між суб'єктами господарювання й громадянами, і між громадянами й організаціями і т.ін.

Переходячи до конкурентного аспекту розвитку економіки, погодимося із принципом забезпечення конкурентоспроможності будь-якої країни, запропонованим М. Портером. Але відносно умов України відзначимо ряд важливих моментів, які визначають застосовність у ній цього принципу:

- через існуючий правовий простір створюється невизначеність відносин для сукупності їхніх учасників у сфері господарювання: конкуренція розглядається законним атрибутом одних лише суб'єктів господарювання, іншим учасникам відносин у сфері господарювання пропонується місце пасивних спостерігачів;

- невизначеність відносин учасників у сфері господарювання проявляється в подальшому через асиметрію правового простору.

І якщо Аристотель був правий, стверджуючи, що «власність є знаряддям діяльності активної» [9, с. 381], то й держава – Україна (на відміну від країни, що включає державу як один зі своїх атрибутів), що є власником (як і громадяни, юридичні особи), згодним з тим, що «власність зобов'язує» (ст.13 Конституції України), має моральне право бути «суверенним у регулюванні всіх відносин власності на своїй території» тільки переконавши всіх власників у своїй конкурентоспроможності (активності) у глобальному масштабі.

Безперечно, учасники господарських відносин завжди припускають досконалість своїх «створінь». Враховуючи те, що, на думку Платона, «не спонукає до дослідження те, що не викликає одночасно протилежного відчуття» [10], то, ми можемо здійснювати вивчення цих аспектів лише попередньо позиціювавши їх

стосовно монополії. Проведене в подібному аспекті дослідження доводить, що поза таким позиціонуванням суб'єктів господарських відносин всі критерії їхньої досконалості – фікція [11]. І якщо багатство націй – сукупність знарядь економічних та політичних [9, с. 390], то й держава адекватна, коли ця сукупність забезпечує випереджальне (у порівнянні з іншими державами) нагромадження національного багатства. Тим більше при високих темпах глобалізації, коли вони послідовно передають свої споконвічні стратегічні функції, трансформуючись у його «частину» зі старого «цілого».

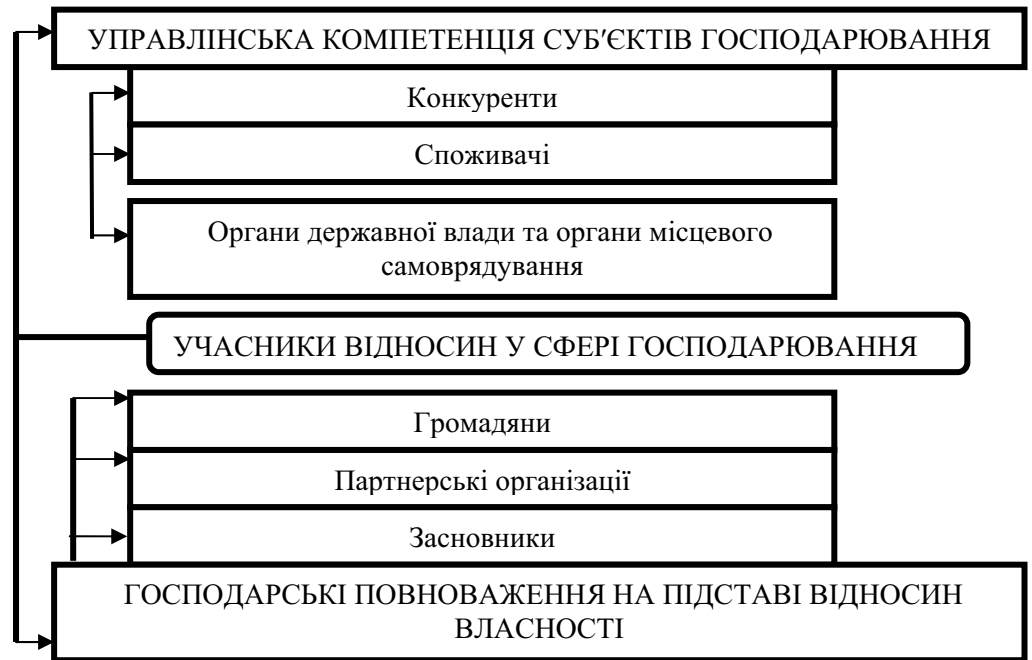

Рис.1. Учасники відносин у сфері господарювання України

Глобальна економіка, вважає М. Кастельс, – це економіка, здатна працювати як єдина система в режимі реального часу в масштабі планети, де: 1) особливого значення набувають складні процеси взаємодії між історично сформованими політичними інститутами і все більше глобальними економічними агентами; 2) окремі сегменти й країни, яких торкнулися пропорційно конкретному їхньому положенню в міжнародному розподілі праці; 3) поєднується постійна архітектура з мінливою геометрією; а нерівність і поляризація, що позначилися у світі інформаційного капіталізму (О.Г. Білорус – глобалізм), пише М.Кастельс, визначені його динамікою й будуть домінувати, поки для подолання цих тенденцій не будуть розпочаті свідомі дії [12].

Про актуалізацію інтегрування України у світове господарство було висловлено чимало міркувань. На роль даного фактора в розвитку економік країн світу вказували багато вчених. Так, К.Жан і П. Савона стверджують, що міжнародна конкурентоспроможність країни має бути основою державної реформи [13, с. 13]. Заохочення підприємців, на думку М. Портера, при цьому повинно ґрунтуватися на тому, щоб вони прагнули до перетворення успіхів на внутрішньому ринку в лідерство на ринку міжнародному, задля подальшого забезпечення високого і зростаючого рівня життя, що стає каталізатором для пошуку нового [14].

Природно, найбільш обізнаними в цьому питанні повинні бути органи державної влади й органи місцевого самоврядування, тому що саме вони від імені українського народу реалізують його право власності на всю сукупність природних ресурсів. Та й навряд чи інші учасники відносин у сфері господарювання здатні адаптувати до своїх інтересів положення, наприклад Хартії економічних прав і обов'язків держав, де декларується співробітництво на основі взаємної вигоди й справедливих переваг, і при цьому ні в якому разі не уточнюючи критерії оцінки цієї справедливості, відразу критикується прагнення країн до гегемонії й сфер впливу, а також говориться про те, що відповідальність за їхній розвиток, у першу чергу покладається на них самих. Не викликає сумнівів, що в даний контекст закладена ідея консервації нерівності в розвитку країн з одночасною можливістю ігнорування країнами-лідерами запропонованої їм Хартією обов'язку співробітничати із країнами, що розвиваються, у створенні, зміцненні й розвитку їх наукової й технічної інфраструктури, і в їхній діяльності в науково-дослідній і технічній сферах. Інакше кажучи, забезпечення конкурентоздатності кожного учасника відносин у сфері господарювання може стати реальністю винятково через зусилля самого учасника.

Отже, всі учасники сфери господарювання при встановленні найбільш адекватних орієнтирів стратегії власного розвитку повинні користуватися єдиним уявленням про природу конкурентних процесів. Але в суспільних науках, на відміну від природних, аксіоми й стандарти відсутні. Тому в них так і ускладнений пошук теоретичних конструктів, що носять для більшості вчених і практиків інструментальний характер. Якщо ж переглянути проблеми сучасної економічної науки крізь «призму» методологічного конструкта, то виявиться, що й у XXI столітті наука повинна переконати практиків (і реформаторів), що «жодна протилежність ... не хоче перетворюватися на іншу протилежність, не бути нею», і що «сама протилежність ніколи не перероджується у власну протилежність ні в нас, ні в природі» [15, с.74–75].

У Г. Саймона: навіть коли в процесі ухвалення рішення не спостерігається свідомої або несвідомої інтеграції цілей, вона однаково має місце в практиці, що з'єднує аналіз та інтуїцію [16, с. 5, 142]. Однак згідно з економічною стратегією держави, що завдана Господарським кодексом, суб'єкти господарювання, що не враховують, не можуть одержати передбачені законом пільги й переваги у своїй господарській діяльності. М.Портер доводить, що виділення пріоритетних, цільових галузей засновано на неправильному розумінні конкуренції – нібито успіх визначається економією масштабу, а внутрішня конкуренція – даремна витрата ресурсів і небезпечно вважати, що конкурентоздатність важлива тільки для галузей, які працюють на зовнішній ринок [17, с. 146, 147].

Висновки:

- до найбільш актуальних напрямків подальших розробок проблем підприємництва в Україні можна віднести гармонізацію теолого-етичних, теоретико-методологічних і правових підстав адаптації вітчизняного діяльнісного простору до вимог прискореного розвитку суспільства;

- визначення органічного власницько-управлінського підґрунтя підприємства, яке здатне активно нарощувати його сукупний потенціал у процесі його адаптації до глобалізаційного простору та розвитку, вимагає відповідної комбінаторики та належної якості менеджменту.

Бібліографічні посилання і примітки

1. Тинберген Я. Пересмотр международного порядка: пер. с англ. / Я. Тинберген. – М.: Прогресс, 1980. – 416 с.

2. Риггс Дж. Производственные системы: планирование, анализ, контроль: пер. с англ. / Дж. Риггс. – М.: Прогресс, 1972. – С. 28.
3. Минцберг Г. Структура в кулаке: создание эффективной организации: пер. с англ. / Г. Минцберг. – СПб.: Питер, 2001. – 512 с.
4. Питерс Э. Хаос и порядок на рынках капитала. Новый аналитический взгляд на циклы, цены и изменчивость рынка: пер. с англ. / Э. Питерс. – М.: Мир, 2000. – 333 с.
5. Аристотель. Никомахова етика: пер. с древнегреч.: соч. в 4-х т. / Аристотель. – М.: Мысль, 1983. – Т.4. – С. 35–294, 175.
6. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж.М. Кейнс / Антология экономической классики. – М.: Эконом, 1993. – Т.2. – С. 89.
7. Юшин С.А. Менеджмент от Адама / С.А. Юшин // Менеджмент & Менеджер.– 2004. – № 11. – С. 4–7.
8. Юшин С.А. Основы менеджмента для десятого праведника в Содоме / С.А. Юшин // Менеджмент & Менеджер. – 2005. – № 9.– С. 2–17.
9. Юшин С.О. Взаємні трансформації управлінської та наукової діяльності / С.О. Юшин // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. – К., 2006. – № 2 (35). – С. 147–154.
10. Юшин С.А. Деятельностное пространство институциональных преобразований экономики: теория-право-практика / С.А. Юшин // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. – Вип.212. – Т.2. – С. 483–495.
11. Аристотель. Политика: пер. с древнегреч.: соч. в 4-х т. / Аристотель. – М.: Мысль, 1983. – Т.4. – С. 375–644.
12. Платон. Государство: пер. с древнегреч.: соч. в 3-х т. / Платон. – М.: Мысль, 1971. – Т.3. – Ч.1. – С. 89–454.
13. Юшин С.А. Деятельностное пространство институциональных преобразований экономики: теория-право-практика / С.А. Юшин // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. – Вип. 212. – Т.2. – С. 483–495.
14. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура: пер. с англ. / М. Кастельс. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – С.105, 114, 152.
15. Жан К. Геоэкономика: пер. с ит. / К. Жан, П. Савона – М.: Ag Marginem, 1997. – 207 с.
16. Портер М. Конкуренция: пер. с англ. / М. Портер. – М.: Вильямс, 2003. – С. 194.
17. Портер М. Международная конкуренция: пер с англ. / М. Портер. – М.: Международные отношения, 1993. – С. 24, 89.
18. Платон. Федон: соч. в 3-х т.: пер. с древнегреч. / Платон. – М.: Мысль, 1970. – Т.2. – С. 11–94, 74–75.
19. Саймон Герберт А. Адміністративна поведінка: Дослідження процесів прийняття рішень в організаціях, що виконують адміністративні функції: пер з англ. / А. Саймон Герберт. – К.: АртЕк, 2001. – 392 с.
20. Портер М. Японская экономическая модель: Может ли Япония конкурировать? Пер. с англ. / М. Портер. – М.: АльпинаБизнесБукс, 2005. – 262 с.

Надійшла до редколегії 05.04.2010.